

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

JPP KURK LIETUVAI

Kova su prekyba žmonėmis: sistemos stiprinimas (Esamos situacijos analizė)

Sandra Galdikaitė

Julius Mitė

2017 m. balandžio 26 d.

Jaunųjų profesionalų programa (JPP) „Kurk Lietuvai“ – pirmoji ir kol kas vienintelė profesinio tobulinimo ir gerosios užsienio praktikos pritaikymo programa Lietuvoje, kuri suteikia galimybę jauniems profesionalams savo žiniomis ir idėjomis prisidėti prie modernios Lietuvos ateities kūrimo.

Turinys

Įvadas.....	3
Tarptautinis veikslių prieš prekybą žmonėmis reglamentavimas	5
Nacionalinis veikslių prieš prekybą žmonėmis reglamentavimas	6
Nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis sistemos struktūra	7
Savivaldybės lygmuo.....	8
Pagalbos suteikimas aukai	9
Finansavimas	11
Problematika.....	13
Informuotumas apie prekybą žmonėmis	13
Prekybos žmonėmis aukų apsauga.....	14
NVO sektorius.....	14
Bendradarbiavimo trūkumas	15
Prevencijos strategijos nebuvimas	15
Literatūra	16

Įvadas

Prekyba žmonėmis – žmonių verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar jų priėmimas gąsdinant, panaudojant jėgą ar kitas prievartos, grobimo, apgaulės, sukčiavimo formas, piktnaudžiaujant padėtimi ar pažeidžiamumu arba mokant ar priimant pinigus ar kitą naudą tam, kad būtų gautas kito tą žmogų kontroliuojančio asmens sutikimas siekiant išnaudoti. Išnaudojimas apima kitų asmenų išnaudojimą prostitucijos forma ir kitas seksualinio išnaudojimo formas, priverstinį darbą ar paslaugas, vergiją ar veiklą, panašią į vergiją, tarnystę ar organų pašalinimą ir kt. (Valstybės žinios, Nr. 49-2166).

Prekybos žmonėmis problematikos kompleksiskumą lemia ir tai, jog nepaisant įvairių ir nuolat kintančių prekybos žmonėmis formų, egzistuoja ir daugybė suinteresuotų šalių, kurios, norint užtikrinti efektyvią prevenciją bei pagalbą aukoms privalo nuolat užsiimti švietėjiška veikla, tam, kad gebėtų identifikuoti bei dirbti su skirtingais prekybos žmonėmis atvejais.

Lietuva prekybos žmonėmis srityje šiuo metu yra aukų kilmės, tikslo bei tranzito šalis, tačiau labiausiai žinoma kaip aukų kilmės šalis. „Carito“ duomenimis 2016 m. programos socialiniai darbuotojai Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Marijampolės, Tauragės skyriuose suteikė pagalbą 273 prekybos žmonėmis, prostitucijos, seksualinės prievartos aukoms - neskaitant jų šeimos narių ir artimiausios aplinkos. Iš jų 147 asmenys nukentėję nuo įvairių prekybos žmonėmis formų. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2016m. aukomis buvo pripažinti 52 asmenys, iš kurių 1 asmeniui Lietuva buvo tikslo šalis, o likusiems 51 – kilmės.

Trumpai apžvelgus statistinius institucijų duomenis – akivaizdu, jog dėl daugybės skirtingų priežasčių, asmenys, kuriems yra suteikiama pagalba, vis dėlto, nesikreipia ir nebendradarbiauja su teisėsauga. Siekiant pakeisti susiklosčiusią situaciją yra būtina mažinti stigmą bei įgalinti asmenis padėti sau aiškiai įvardijant prekybos žmonėmis formas bei priežastis, tobulinti švietimo sistemą, siekti efektyvaus institucijų bendradarbiavimo ir sukurti vieningą sistemą, kuri atstovautų geriausiai valstybės interesą siekiant tiek užkirsti kelią prekybai žmonėmis tiek ir padėti nusikaltimo aukoms.

Esamos situacijos analizė yra sudaryta iš dabartinio tarptautinio bei nacionalinio reglamentavimo apžvalgos, sistemos struktūros analizės nacionaliniu bei savivaldybių lygmeniu, skiriamo finansavimo kovai su prekyba žmonėmis mechanizmo, pagalbos suteikimo aukai būdų ir NVO sektoriaus apžvalgos siekiant išsiaiškinti konkrečią problematiką.

Tarptautinis veiksmy prieš prekybą žmonėmis reglamentavimas

Visų pirma, tarptautinės pastangos kovoje su prekyba žmonėmis yra formuojamos Jungtinių Tautų „Konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertinimą ja“ protokolo, dar kitaip žinomą kaip, Palermo protokolas. Prekyba žmonėmis taip pat yra draudžiama pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos penkto straipsnio 3 dalį, Lietuvoje baudžiama pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147¹, 147², 157 straipsnius. Kovos su prekyba žmonėmis sistema yra formuojama Direktyvos 2011/36/EU „dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos“, kuri nustato geriausias praktikas, standartus ir veiksmus šio nusikaltimo prevencijai ir užkardymui. Šioje direktyvoje taip pat yra pripažįstama, kad kovoje su prekyba žmonėmis „turi būti kuo labiau atsižvelgiama į vaiko interesus pagal ES pagrindinių teisių chartiją ir 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją.“ ES direktyva taip pat pabrėžia, kad yra svarbu užkirsti kelią antrinei aukų viktimizacijai. 12 straipsnio, 4 punkte nurodoma, kad ES šalys turėtų vengti praktikos, kai aukos duoda parodymus viešame teismo posėdyje. Šio straipsnio Lietuvai, kol kas, nepavyko pilnai įgyvendinti. Tokia situacija kyla iš to, kad vis dar ne visose teismo salėse esančiose Lietuvos regionuose yra sudarytos sąlygos duoti parodymus esant atskirai nuo įtariamųjų.

Taip pat, direktyva nurodo, kad kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos neturėtų traukti baudžiamojon atsakomybėn „prekybos žmonėmis aukų ir netaikyti joms sankcijų už dalyvavimą nusikalstamosiose veikose, kurias jie buvo priversti padaryti tiesiogiai dėl bet kurios iš jų atžvilgiu įvykdytų veikų, nurodytų 2 straipsnyje.“ Šis punktas yra labai svarbus tuo, kad jis skatina aukų bendradarbiavimą su teisėsauga ir padeda išvengti antrinės aukų viktimizacijos. Direktyvoje taip pat yra numatyta, kad ES narės turi išvystyti nacionalinio pranešėjo funkcijas. Lietuva šiuo metu sparčiai juda link nacionalinio pranešėjo ar panašios funkcijos atliekančio mechanizmo sukūrimo, nors ir yra iškilusių teisinio reglamentavimo problemų dėl duomenų apsaugos ir informacijos dalijimosi. Nacionalinio pranešėjo funkcijos sukūrimas leistų tikslingiau apžvelgti prekybos žmonėmis situaciją, skatintų glaudesnę bendradarbiavimą ir visapusiškai prisidėtų prie kovos su prekyba žmonėmis sistemos stiprinimo.

Europos Sąjungoje veiksmai prieš prekybą žmonėmis yra koordinuojami kovos su prekyba žmonėmis koordinatorės Myrijos Vassiliadou, kuri yra taip pat yra atsakinga už Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis strategijos įgyvendinimą. Taip pat, direktyvos Europolo parengtoje ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo ataskaitoje tarp skirtingų nusikalstamumo

grėsmių yra taip pat minima ir prekyba žmonėmis. Šio nusikaltimo paminėjimas Europolo ataskaitoje dar kartą pažymi rimtą ES požiūrį į kovą su prekyba žmonėmis, kuris kaip nusikaltimas yra išskirtas kaip vienas rimčiausių ir skaudžiausių.

Yra reikšminga pažymėti tai, kad Lietuva taip pat yra Europos Tarybos Konvencijos „dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis“ signatarė. Ši konvencija skatina atsižvelgti į lyčių lygybės klausimą kovoje su prekyba žmonėmis, į vaikų teisių apsaugą bei visapusiškai plėtoja tarptautinį bendradarbiavimą kovoje su prekyba žmonėmis.

Nacionalinis veiksmų prieš prekybą žmonėmis reglamentavimas

Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programa

Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programa yra valstybinė saugumo stiprinimo programa, kuri užtikrina pilnavertį ir efektyvų viešosios politikos saugumo įgyvendinimą. Programoje yra išdėstyti ir valstybės vidaus saugumo politikos prioritetai ir uždaviniai, kurie yra nustatyti Nacionalinio saugumo strategijoje. Šioje programoje, viena iš iškeltų užduočių yra „plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis“. Šiam uždavinio įgyvendinimui yra išskirtos trys kryptys:

45.5.1. sustiprinti nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą;

45.5.2. tobulinti prekybos žmonėmis prevenciją ir tyrimą;

45.5.3. sustiprinti pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir asmenims, turintiems didesnę riziką nukentėti nuo šio nusikaltimo, teikimo sistemą.

Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane yra nurodyti uždaviniai ir priemonės, jų įgyvendinimui skirtos lėšos, išdėstytos institucijos, kurios yra atsakingos už plano įgyvendinimą. Plane taip pat yra nurodyti vertinimo kriterijai.

Iš suformuotų kriterijų galima pastebėti, kad greitų ikiteisminių tyrimų, baigtų kaltinamuoju aktu sėkmė yra laikoma svarbiu prioritetu. Pastebima, kad prekyba žmonėmis yra nusikaltimas, kurį sunku greitai išspręsti. Ikiteisminiai procesai užtrunka ilgiau nei kitų nusikaltimų dėl to, kad prekyba žmonėmis nusikaltimo tyrimą dažnai apsunkina tai, kad tyrimai yra tarptautiniai, dažnai nėra gaunami aukų parodymai, pats nusikaltimas yra latentinis. Savaiame suprantama, kad be tikslingų ir efektyvių ikiteisminių tyrimų kova su prekyba žmonėmis nebus stipri ir sėkminga.

Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų planas

Kova su prekyba žmonėmis yra plėtojama per veiksmų planą, kurio įgyvendinimą koordinuoja Vidaus reikalų ministerija, šis planas yra finansuojamas iš LR valstybės biudžeto ir kitų šaltinių. Šis planas yra skirtas tarpžinybiniam ir tarpsektoriniam bendradarbiavimui ir kovos su prekyba žmonėmis veiksmų koordinavimui stiprinti. Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų planas buvo parengtas įgyvendinant Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos uždavinį „Plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis“. Planas parengtas atkreipiant dėmesį į įvairias gautas rekomendacijas iš Jungtinių Amerikos Valstijų, Europos Tarybos bei Lietuvoje esančių kovos su prekyba žmonėmis ekspertų. Tai, kad yra stipriai atkreipiamas dėmesys į JAV valstybės departamento kovos su prekyba žmonėmis ekspertų nuomonę formuojant kovos su prekyba žmonėmis politiką parodo, kad politika yra formuojama išsamiai ir teisingai.

Įsakymas dėl prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų patvirtinimo (VRM, SADM, GP)

Šis dokumentas skirtas suvienodinti ir apibrėžti aukų nustatymo kriterijus, sutrumpinti ikiteisminio tyrimo laiką ir koordinuoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Suvienodinti aukų nustatymo kriterijai yra svarbus postūmis į kovos su prekyba žmonėmis sistemos efektyvumo didinimą. Jie užtikrina, kad visi specialistai, kurie gali susidurti su aukoms turėtų vienodą įrankį, kuris teisingai parodo ar žmonės, galimai nukentėję nuo prekybos žmonėmis gali būti laikomi aukomis. Taip pat, šis įsakymas reglamentuoja atsakingų institucijų, įstaigų, organizacijų ir NVO sektorių bendradarbiavimą.

Nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis sistemos struktūra

Kova su prekyba žmonėmis Lietuvoje yra koordinuojama nacionalinės komisijos dėl kovos su prekyba žmonėmis. Ši komisija yra tarpžinybinė ir tarpsektorinė, apimanti didžiąją dalį suinteresuotų šalių, joje dalyvauja:

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos kancleris (Komisijos pirmininkas);

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovas (Komisijos pirmininko pavaduotojas);

Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovas;

Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros atstovas;

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos atstovas;

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos atstovas;

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos atstovas;

Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovas;

Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovas;

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos atstovas;
Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovai (iki 4 atstovų);
Lietuvos Vyskupų Konferencijos atstovas;
Nacionalinės teismų administracijos atstovas;
nevyriausybinių organizacijų, veikiančių kovos su prekyba žmonėmis srityje, atstovai (iki 4 atstovų);
Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos atstovas;
Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos atstovas;
Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovas.

Nutarimas dėl kovos su prekyba žmonėmis taip pat nurodo ir komisijos funkcijas, kurios yra:

- 1) analizuoti ir vertinti rezultatus kovos su prekyba žmonėmis srityje;
- 2) teikti valstybės institucijoms pasiūlymus dėl kovos su prekyba žmonėmis politikos formavimo;
- 3) teikti valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms bei tarptautinėms ir nevyriausybiniams organizacijoms pasiūlymus dėl jų veiklos tobulinimo kovos su prekyba žmonėmis srityje;
- 4) teikti valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms pasiūlymus dėl priemonių ir veiksmų įtraukimo į vidaus reikalų ministro tvirtinamą Kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą ir jų vykdymo.

Savivaldybės lygmuo

Kai kuriose savivaldybėse kova su prekyba žmonėmis yra koordinuojama koordinacinių savivaldybės grupių. Kai kuriose savivaldybėse koordinacinės grupės veikia efektyviai, tačiau ne visose savivaldybėse grupės susirenka reguliariai, vysto vertingą bendradarbiavimą. Pagerinti koordinavimą savivaldybėse yra vystoma Šv. Mortos iniciatyva. Šv. Mortos grupė – tai tarptautinis tinklas, jungtinė policijos, NVO ir Bažnyčios iniciatyva, kurią globoja popiežius Pranciškus. Kalbama ne vien apie tradicinę prekybą žmonėmis – prostituciją, organų donorybę, – bet ir apie šiuolaikinę vergovę, – įdarbinimą žeminančiomis sąlygomis.

Šventosios Mortos grupės tikslai:

- 1) Plėtoti glaudžius teisėsaugos, Bažnyčios ir bendruomenių ryšius.
- 2) Inspiruoti politikus ir įstatymų leidejus, kad, kurdami įstatymus, nukreiptus prieš prekybą žmonėmis, pirmiausia orientuotųsi į nukentėjusiuosius.

- 3) Rūpintis, kad nusikaltimų aukoms būtų prieinama teisinė ir pastoracinė pagalba.
- 4) Dalintis patirtimi, geriausia praktika ir kompetencijomis kuriant prekybos žmonėmis prevenciją, pastoracinę pagalbą aukoms, gerinant jų integraciją į visuomenę ir teisinį nusikaltėlių persekiojimą.
- 5) Kelti supratimą apie prekybos žmonėmis prigimtį ir mastą.

Lietuva, siekdama pradėti vystyti Šventos Mortos grupės iniciatyvą, privalo parengti „Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo tvarkos aprašą“, tokiu būdu būtų nustatomas savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos sudarymą ir darbo organizavimą, jos funkcijas, teises ir pareigas, situacijos kovojant su prekyba žmonėmis įvertinimo ir prekybos žmonėmis prevencijos bei pagalbos asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, organizavimo bei koordinavimo tvarką savivaldybėje. Taip pat, savivaldybės organizuodamos ir koordinuodamos kovą su prekyba žmonėmis, vadovausis Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, Vyriausybės nutarimais, ministro ir generalinio prokuroro įsakymais. Šio aprašo tikslas yra gražinti koordinavimo mechanizmą į valstybės rankas, siekiant išvengti netikslumų, kurie susidaro dėl nepakankamo NVO tarpusavio bendradarbiavimo bei bendradarbiavimo stokos tarp suinteresuotų šalių. Efektyvus bendruomenės įtraukimas, apjungiant ir suinteresuotas šalis gali pasitarnauti tiek prevencijos srityje tiek ir suteikiant pagalbą prekybos žmonėmis aukoms. Taip pat, šiuo metu yra diskutuojama apie galimą schemos sukūrimą, kurios būtų kertinis elementas siekiant įgyvendinti ir vystyti naująjį aprašą, nurodytų bendradarbiavimo modelius kai prekybos žmonėmis auka yra dar užsienyje ir kai prekybos žmonėmis auka yra Lietuvoje. Tikslus žinojimas, kas ir kokių tikslų turi siekti, bei funkcijų pasiskirstymas, suteikiant metodinę medžiagą bei dalinantis informacija užtikrins kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmo efektyvumą. Aprašas galėtų nustatyti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo būdus, savivaldybės komisijos funkcijas, teises ir pareigas, taip pat nustato savivaldybės situacijos kovojant su prekyba žmonėmis įvertinimą ir prevencijos koordinavimą bei pagalbos aukoms koordinavimą. Pilotinis projektas, siekiant įsitikinti aprašo praktinio panaudojimo galimybėmis galimai bus įgyvendinimas dešimtyje didžiausių savivaldybių arba kitose savivaldybėse pagal susitarimą.

Pagalbos suteikimas aukai

Lietuva privalo suteikti visapusišką pagalbą prekybos žmonėmis aukoms jei aukos ir nesutinka dirbti su teisėsauga, tai yra reglamentuojama ES direktyvos 11 straipsnio, 3 punkto. Iš valstybinio sektoriaus, pagalbą aukoms esant užsienyje suteikiama Užsienio reikalų ministerijos konsulinio departamento. Didžioji dalis numatytų 3,000 eurų viešojo saugumo plėtros 2015-2025 metų

įgyvendinimo tarpinstituciniame plane skirtų Užsienio reikalų ministerijai, yra panaudojami aukoms skirtų bilietų nupirkimui. Aukos yra sugražinamos į Lietuvą, jei jos to pageidauja, kita lėšų dalis yra skiriama tiksliniai pagalbai, tokiai kaip sveikatos paslaugoms užsienyje suteikti. Dėl daugybės turimų kontaktų Lietuvos ambasadose užsienyje, problemų dėl aukų laikino apgyvendinimo, maitinimo ir kitų elementarių pirminės grandies pagalbos mechanizmų nekyla dėl tose šalyse bendradarbiauti pasiryžusių NVO.

Nevyriausybinių organizacijų

Iš valstybinio sektoriaus, didžioji dalis pagalbos aukoms yra suteikiama per NVO sektorių. NVO sektorius yra finansuojamas per Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, kuri įvairioms organizacijoms išdalina apie 80,000 eurų. Penkios pagrindinės organizacijos šiuo metu teikiančios pagalbą prekybos žmonėmis aukoms yra:

KOPŽI

Vilniaus arkivyskupijos Caritas

Dingusių žmonių paramos centras

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras

Vyrų krizių centras

Šios organizacijos vykdo prevenciją, suteikia skubią pagalbą krizės atveju, taip pat teikia psichologinę, socialinę, materialinę, apgyvendinimo, medicinos paslaugas. Kai kurios organizacijos taip pat koncentruojasi į aukų įgalinimą, stengiasi padėti aukai bendradarbiauti su teisės sauga. Didžiausia iš šių organizacijų pagal teikiama pagalba galimai nukentėjusiems ir pripažintoms aukoms yra Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras, VšĮ (KOPŽI). KOPŽI seniau buvo Carito projekto prieš prekybą žmonėmis ir prostituciją dalimi, tačiau neseniai oficialiai atsiskyrė ir dabar yra nepriklausoma organizacija.

Pagalba taip pat yra suteikiama ir savivaldybių. Priklausomai nuo savivaldybės, yra teikiama apgyvendinimo paslaugos nakvynės namuose, tačiau dažnai aukos nenori nakvoti tokio pobūdžio namuose. Taip pat savivaldybės teikia juridinę, psichologinę, socialinę, bei kitas paslaugas.

Tauragės savivaldybė yra viena iš savivaldybių labiau nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis nusikaltimo. Kaip pvz. Tauragės savivaldybė teikia tokią pagalbą:

Kova su prekyba žmonėmis: teikiama pagalba Tauragės savivaldybėje

Istaigos pavadinimas	Funkcijos	Teikiamos paslaugos	Paslaugų prieinamumas (darbo laikas)	Ar yra teikiama 24/7 pagalba?	Finansavimas: ar yra skirtos lėšos AR reikalingas papildomas finansavimas paslaugai gauti (pvz. nakvynei)
Tauragės rajono savivaldybės Paslaugų centras	Socialinės paslaugos teikimas	Psichologinė	Nuo 8.00 iki 17.00 val.	Ne	Iš savivaldybės biudžeto
Paslaugų centro nakvynės namai	Socialinės paslaugos teikimas	Laikinas apgyvendinimas	-	Taip	Iš savivaldybės biudžeto
Tauragės rajono savivaldybės Paramos skyrius	Socialinės paramos teikimas	Finansinė	Nuo 8.00 iki 17.00 val.	Ne	Iš savivaldybės biudžeto
Tauragės rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyrius	Kompleksinė pagalba vaikui	Juridinė, psichologinė, tarpininkavimo, atstovavimo, apgyvendinimo	Nuo 8.00 iki 17.00 val.	Atskirais atvejais taip	Iš savivaldybės biudžeto
Moters užimtumo ir informacijos centras	Kompleksinė pagalba	Juridinė, psichologinė, tarpininkavimo, atstovavimo	Nuo 8.00 iki 17.00 val.	Ne	Iš projektų

Informacija pateikta Tauragės rajono savivaldybės administracijos vyr. specialisto Kęstučio Vaičaito, tel. 8 446 61

Finansavimas

Finansavimas pagal Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų planą

Iš viso, užduočiai „plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis“ kas metus valstybė skiria 132,2000 eurų. Ši suma yra padalinama Policijos departamentui, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Užsienio reikalų ministerijai ir Vidaus reikalų ministerijai.

a. Policijos departamentas

- i. (4600 eurų) Priemonė – vykdyti bendras kriminalinės ir viešosios policijos pareigūnų prevencines priemones, skirtas kovai su prekyba žmonėmis, ir dalyvauti Europos Sąjungos institucijų ir agentūrų bei tarptautinių organizacijų iniciatyvose, skirtose kovai su prekyba žmonėmis.
- ii. (600 eurų) Priemonė – organizuoti pareigūnų mokymus kovos su prekyba žmonėmis klausimais.

b. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

- i. (80,000 eurų) Priemonė – teikti socialinę pagalbą asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis – SOCMIN 80,0000 eurų.

2017 METAIS FINANSUOJAMŲ PROJEKTŲ, SKIRTŲ SOCIALINEI PAGALBAI ASMENIMS, NUKENTĖJUSIEMS IR GALĖJUSIEMS NUKENTĖTI NUO PREKYBOS ŽMONĖMIS, TEIKTI, SĄRAŠAS

Eil. Nr.	Reg. Nr.	Pareiškėjo pavadinimas	Juridinio asmens kodas	Projekto pavadinimas	Skiriama suma, tūkst. eurų
1.	1.	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	191970496	Socialinė pagalba nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos, jų gražinimo į visuomenę, darbo rinką bei prevencinė veikla Lietuvoje	6
2.	4.	Lietuvos Caritas	192066334	Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms	44
3.	5.	Vilniaus arkivyskupijos Caritas	191677454	Kompleksinės pagalbos organizavimas ir teikimas nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, didinant bendruomenių socialinį atsakingumą ir įsitraukimą į pagalbos procesą	13
4.	6.	Viešoji įstaiga Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	142120224	Kompleksinė psichosocialinė pagalba nukentėjusiems ar potencialiems prekybos žmonėmis, seksualinio išnaudojimo prostitucijos tikslais asmenims bei prevencinė veikla	12
5.	9.	Vyrų krizių centras	302317529	Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms – vyrams ir jaunuolių prevencinis švietimas Kaune ir Kauno rajone, ir E-paslaugų plėtra į pagalbą prekybos žmonėmis aukoms	5
Iš viso:					80

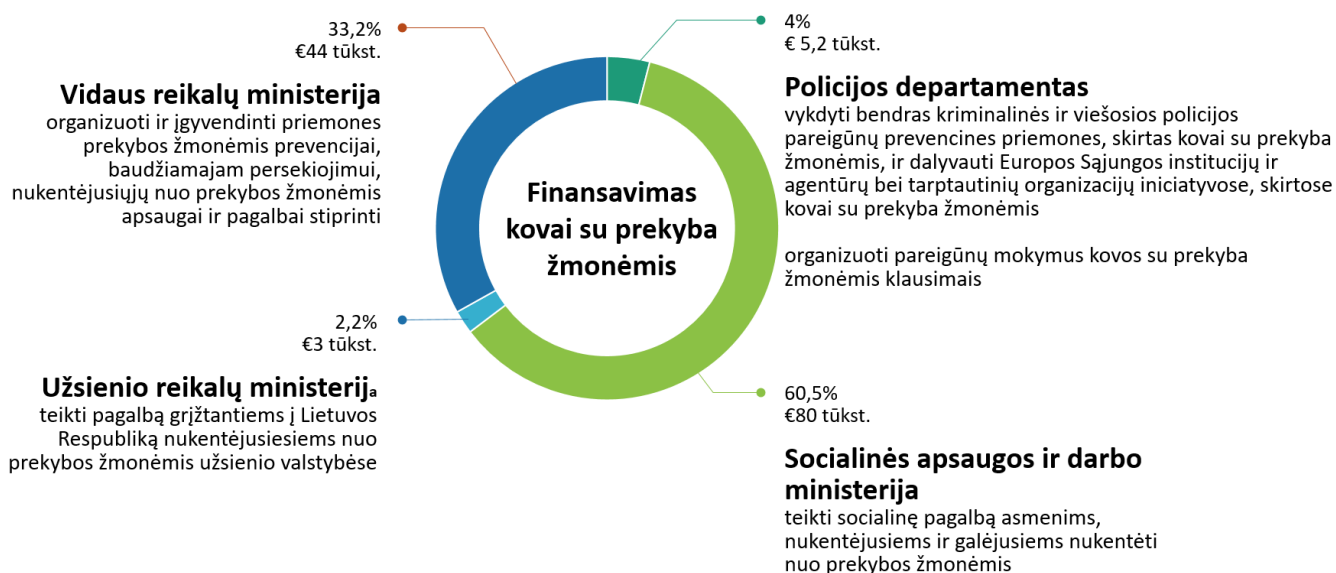
c. Užsienio reikalų ministerija

- i. (3,000 eurų) Priemonė – teikti pagalbą grįžtantiems į Lietuvos Respubliką nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis užsienio valstybėse.

d. Vidaus reikalų ministerija

- i. (44,000 eurų) Priemonė – organizuoti ir įgyvendinti priemones prekybos žmonėmis prevencijai, baudžiamajam persekiojimui, nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis apsaugai ir pagalbai stiprinti.

€ 132,2 tūkst.

Problematica

Informuotumas apie prekybą žmonėmis

Viena iš pagrindinių problemų vis dar išlieka visuomeninių žinių apie prekybą žmonėmis trūkumas. Prastas problemos supratimas apsunkina ir nusikaltimo prevenciją, užkardymą ir pačios problemos mastų identifikavimą. Iš problemos nesupratimo kyla ir stigma nusikaltimo aukoms. Priverstinės prostitucijos atvejais dažnai visuomenė kaltina aukas, nesuprasdami, kad moterys ar vyrai į prostituciją gali būti įtraukti per prievartą, ar tai, kad didžioji dalis žmonių teikiančių tokias paslaugas yra kilę iš socialinę atskirtį patiriančių grupių, gali turėti priklausomybės problemas ar neturėti kitų galimybių kaip išlaikyti šeimą. Prekybos žmonėmis priverstinio darbo atvejais dažnai vyrai nesikreipia pagalbos, nes buvimas auka vis dar yra laikoma „nevyrišku“ dalyku. Visuomenės neinformuotas požiūris į aukas taip pat sudaro prielaidas aukoms nesikreipti pagalbos į NVO ar valstybinių sektorių. Dauguma aukų nebendradarbiauja su teisėsauga, nepranešti apie nusikaltimus ir lieka neidentifikuoti kaip aukos. Taip pat, visuomenės informuotumas veiktų kaip nusikaltimo prevencija, nusikaltėliams būtų daug sunkiau pritraukti potencialių aukų jei jos ar jų šeima žinotų kaip tokie nusikaltimai vyksta, būtų atidesni ir juos užverbuoti būtų daug sudėtingiau. Taip pat yra pastebima, kad trūksta informuotumo apie problemą ir tarp viešojo sektoriaus darbuotojų, ypač tų,

kurie gali susidurti su prekybos žmonėmis atvejais. Informuotumo didinimui, pagal veiksmų planą daugelis institucijų turi specialistų mokymus, prie mokymų taip pat prisideda ir NVO sektorius.

Prekybos žmonėmis aukų apsauga

Kai kurių NVO atstovų teigimu, viena iš esminių problemų kovos su prekyba žmonėmis sistemoje yra aukų apsaugos trūkumas. Teisėsaugos atstovai gali suteikti apsaugą aukoms, kurioms gresia konkrečios fizinės grėsmės, tokioms situacijoms gali būti pasitelkiama liudytojų ir nukentėjusių asmenų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio programa. Ši sistema veikia gerai, tačiau ji yra labai brangi, taip pat, dažniausiai prekybos žmonėmis aukoms reikia apsaugos nuo psichologinio spaudimo ikiteisminio ar teismo proceso metu daugiau nei visą parą trunkančios fizinės apsaugos. Nusikaltėlių psichologinis spaudimas gali privesti auką atsiimti parodymus, taip apsunkinant teisinius procesus. Tokios formos spaudimas aukai gali būti daromas pačių kaltinamųjų ar jų draugų, nusikaltimo partnerių ar grupuočių narių pasitelkiant grasinimais ar davimu suprasti, kad auka ar jos giminaičiai nėra saugūs nuo nusikaltėlių. Psichologinis spaudimas taip pat gali būti ir švelnesnės formos, kaip padėjimas aukai materialiai.

Šiuo metu, kovojama su psichologiniu spaudimu yra policijos ir NVO sektoriaus. Auka yra apmokoma, kad toks spaudimas gali būti daromas, taip pat, apmokama kaip elgtis jei toks spaudimas kyla ir kam pranešti apie jį. Dažnai aukoms yra suteikimas atsakingo tyrėjo telefono numeris į kurį auka gali kreiptis 24/7 jei yra tam svarių priežasčių. Taip pat ir NVO atstovai ir policininkai bando įgalinti auką labiau pasitikėti savimi, įvairiomis įstaigomis, leidžia suprasti liudijimo svarbą teisėsaugos tyrimo metu. Policija išaiškina ir kaltinamiesiems kaip yra baudžiamas toks aukų spaudimas, kad jis apsunkina procesą ir gali pridaryti pridėtinės žalos ir taip jau blogoje situacijoje atsidūrusiems kaltinamiesiems.

Šiuo metu policijos departamentas svarsto apie galimybę suteikti aukoms skubaus atvejo pranešimo mygtukus, skirtus naudoti tuo atveju, jei prekybos žmonėmis auka jaučia spaudimą ar mano, kad jai gresia pavojus. Tokie mygtukai yra jau išdalinami žmonėms, kurie nesijaučia saugiai ir gyvena vienkiemiuose, taip pat planuojama juos išdalinti smurto artimoje aplinkoje aukoms.

NVO sektorius

Dar viena kovos su prekyba žmonėmis sistemos problema yra NVO sektoriaus susiskaldymas. Nors ir 2015 metais 5 pagrindinės NVO teikiančios pagalba prekybos žmonėmis aukoms pasirašė papildomą bendradarbiavimo deklaraciją, kurioje pritarė ministro įsakymui dėl prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų patvirtinimo, bendradarbiavimas vyksta nesklandžiai. Organizacijos dažnai blogai komunikuoja viena su kita, dėl žmogiškojo faktoriaus nesutaria, nepasiskirsto darbais. Taip pat kyla problemų, kai

organizacijos perduoda vienas kitai auką nes paprasčiausiai nėra suderinti organizacijų pagalbos teikimo būdai, skiriasi organizacinė kultūra. Taip pat, pastebima, kad trūksta sistemingo įsigilino ir prekybos žmonėmis sistemą, kai kurių organizacijų atstovai pvz. nežinojo, kad ir NVO sektorius gali oficialiai identifikuoti prekybos žmonėmis aukas, jei jos turėtų teisininką, kuris pasiryžęs laiduoti, kad identifikavimas buvo teisingas. Toks sugebėjimas prisidėtų prie tikslinės informacijos apie aukų skaičių didinimo, suteiktų daugiau pasitikėjimo organizacijomis ir jų teikiama pagalba. NVO sektoriaus susiskaldymas labai prastai veikia kovos su prekyba žmonėmis sistemos efektyvumą, ypač atsižvelgiant į tai, kad didžiąją dalį pagalbos aukoms yra suteikiama ne tiesiogiai valstybės, o šių organizacijų. Dar viena problema yra finansavimo NVO finansavimo būdas. SADM suteikia finansavimą NVO sektoriui pagal projektinę veiklą. Taip pat, yra matoma maža SADM nevyriausybinių organizacijų kontrolė. Nėra aiškios informacijos apie jų gaunamą finansavimą iš kitų šaltinių, kai kurios organizacijos nepateikia visų duomenų.

Bendradarbiavimo trūkumas

Bendradarbiavimo trūkumai pasireiškia tarp NVO sektoriaus, savivaldybių, kitų institucijų. Savivaldybės šiuo metu nenoriai dalinasi aukomis kai yra būtinybė perkelti auką į kita savivaldybę. Tai kyla iš finansinių išteklių trūkumo ir nenoro rūpintis piliečiais, kurie yra deklaruojant gyvenamąją vietą kitose savivaldybėse. Su naujai siūlomomis savivaldybių aprašų šią problemą turėtų pavykti išspręsti. Bendradarbiavimas tarp Nacionalinės komisijos dėl kovos su prekyba žmonėmis atstovų kartais vyksta nesklandžiai. Nesklandumai susidaro dėl komisijoje dalyvaujančių narių skaičiaus, pasirinktų bendradarbiavimo formų ir kai kurių partnerių nenoro ar baimės išsakyti savo nuomonę prieš visus komisijos narius.

Prevencijos strategijos nebuvimas

Dar viena problema yra tai, kad prevencija Lietuvoje yra vykdoma necentralizuotai. Prevenciją vykdo skirtingos valstybinės institucijos, savivaldybės, NVO sektorius. Tačiau, Vidaus reikalų ministerija, kuri yra atsakinga už kovos su prekyba žmonėmis veiksmų plano koordinavimą šios informacijos dažniausiai negauna. Kadangi informacija nėra dalinamasi, yra sunku suformuoti vieną prevencijos modelį, kuris užtikrintų koordinuotą prevencijos vykdymą, būtų išvengta prevencijos instrumentų dubliavimo, užtikrinta, kad prevencija būtų vykdoma visoms esminėms grupėms.

Literatūra

Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos įgyvendinimo atsižvelgiant į lyčių aspektą

Europos parlamento ir tarybos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR

Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų planas

Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija ir jos darbo organizavimas

Lietuvos „Carito“, Dingusių žmonių šeimų paramos centro, asociacijos „Vyrų krizių centro“, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro 2015 m. gruodžio 17 d. Bendradarbiavimo deklaracija

Nutarimas dėl kovos su prekyba žmonėmis

Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų patvirtinimo

Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą

Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programa